

Zrádná první lžička aneb enterokolitický syndrom navozený potravinovým proteinem u šestiměsíčního dítěte

MUDr. Lucie Jechová¹, MUDr. Eliška Kopelentová^{1,2}

¹Dětské oddělení Oblastní nemocnice Kolín

²Ústav imunologie 2. LF UK a FN Motol, Praha

Následující sdělení se zabývá enterokolitickým syndromem navozeným potravinovým proteinem (FPIES – Food Protein Induced Enterocolitis Syndrome), který představuje méně častou příčinu dehydratace při profuzním zvracení a opakovaných průjemovitých stolicích u dítěte kojeneckého věku. Poukazuje na to, že ne všechny akutní enteritidy a enterokolitidy jsou infekční etiologie.

Klíčová slova: enterokolitický syndrom navozený potravinovým proteinem, dehydratace, kojenci.

Tricky first spoon or enterocolitis syndrome induce by food protein by six month old child

The article is dealing with food protein induced enterocolitis syndrome which is a less common cause of dehydration during profuse vomiting and repetitive diarrhoea in infancy. It points out that not all acute enteritis and enterocolitis are of infective aetiology.

Key words: food protein induced enterocolitis syndrome, dehydration, infants.

Úvod

FPIES se vyskytuje u kojenců a batolat. Onemocnění obvykle ustupuje v prvních letech života. Incidence onemocnění je udávána kolem 15,4 na 100 tisíc obyvatel. Tato data jsou ale velmi pravděpodobně podhodnocena, protože řada pacientů uniká diagnóze.

FPIES může probíhat akutně a projevuje se pak profuzním zvracením, dehydratací a alterací celkového stavu s hypotenzí. Může být provázeno průjemem. Při méně nápadném chronickém průběhu dochází k intermitentnímu zvracení, váhovému úbytku, neprospívání, průjmu. Často nelze jednoduše vysledovat příčinný potravinový alergen. Chronické zatížení potravinovým alergenem totiž nevede k nápadnější reakci, syndrom nebývá provázen kožními ani respiračními příznaky. Nápadnějším se může tento syndrom stát v případech, že je u dítěte z nějakého důvodu příčinný potravinový alergen vynechán a po

kratší (například týdenní) pauze znovu zaveden. Tehdy se akutní stav projeví za 1–3 hodiny po požití potravy nápadným zvracením (opakované zvracení obloukem), provázeným celkovou slabostí, hypotenzí a dehydratací (3).

Kazuistika

Hospitalizace první

Na standardní oddělení jsme přijali šestiměsíčního chlapce s anamnézou pětidenního opakovaného zvracení provázeného průjemovitými stolicemi bez patologické příměsi hlenu nebo krve. Den před přijetím byl více rozmrzelý, pláčtivý, méně močil, měl váhový úbytek 100 g za tři dny, byl afebrilní. Kromě příznaků akutní gastroenteritidy byly nápadné otoky končetin. V péči PLDD provedené CRP z prstu bylo negativní.

Rodinná anamnéza byla bez pozoruhodností, alergické onemocnění se v rodině nevyskytuje.

Chlapec je ze 2. nekomplikované gravidity, porod byl v termínu císařským řezem pro polohu plodu koncem pánevním, při narození vážil 2 375 g. Po narození byly zachyceny přechodně apnoické pauzy a na sonografii mozku byla popsána asymetrie komor při interním hydrocefalu. Chlapec byl pro tento obraz a nerovnoměrný psychomotorický vývoj od počátku ve sledování dětského neurologa. Až do přijetí byl plně kojen, přičemž v posledních několika dnech byly v příjmu zavedeny brambora a mrkev.

Při vstupním laboratorním vyšetření bylo CRP opět negativní, prokalcitonin 0,21 ug/l, iontogram v normě, hypoproteinemie (32 g/l), hypoalbuminemie (21 g/l). V krevním obraze byla zjištěna leukocytóza (29 tis. x 10⁹/l) s posunem doleva a trombocytóza (953 tis. x 10⁹/l). Vyšetření koagulačních parametrů vykazovalo závažné odchylky – neměřitelně vysoké APTT a Quickův test při fyziologických hodnotách AT III, D dimerů i fibrinogenu. Podrobnější hema-

KORESPONDENČNÍ ADRESA AUTORA: MUDr. Lucie Jechová, lucie.jechova@email.cz
Dětské oddělení oblastní nemocnice Kolín
Žižkova 146, 280 02 Kolín

Cit. zkr: Pediatr. praxi. 2018; 19(6): 343–345
Článek přijat redakcí: 29. 6. 2018
Článek přijat k publikaci: 30. 8. 2018

tologické vyšetření prokázalo výrazné snížení hladiny FIX a prodlouženého protrombinového času a APTT při normální hladině FXI a AT III. Moč byla biochemicky negativní.

Nález podrobnějšího hematologického vyšetření odpovídaly depleci vitamínu K, způsobené ztrátami při akutní enteritidě. Po aplikaci Kanavitu došlo k promptní normalizaci koagulačních parametrů. Vzhledem k laboratorním nálezům (leukocytóza s posunem doleva) a celkovému stavu chlapce jsme zvažovali rozvíjející se diseminovanou intravaskulární koagulopatii a chlapce zajistili intravenózní antibiotickou terapií. Po vyloučení infekční etiologie (v hemokultuře *Staphylococcus species* při kontaminaci z kůže, kultivace stolice s fyziologickou flórou, virologie stolice negativní, kultivace z moči negativní) jsme antibiotika vysadili. Pro přítomnou hypoproteinemii při exsudativní enteropatii, jsme opakovaně aplikovali krevní plazmu. Postupně ustoupily otoky. Současně došlo k úpravě laboratorních parametrů (proteinemie i albuminemie), hodnoty leukocytů poklesly k normě.

Další průběh enteritidy byl již nekomplikovaný. Zprvu byl chlapec rehydratován parenterálně, postupně se normalizoval perorální příjem a od 5. dne hospitalizace byl bez nutnosti infúzní podpory. V celkově dobrém stavu byl propuštěn po 12 dnech do domácí péče. Stav byl uzavřen jako akutní gastroenteritida neinfekční etiologie, dosud nezjištěné příčiny.

Hospitalizace druhá

7 dní po dimisi byl chlapec rehospitalizován pro opětovné rozvinutí zvracení, kdy ve 2 porcích byly zachyceny žilky čerstvé krve. Byl plně kojen, perorální příjem byl nekomplikovaný, stolice pravidelná, fyziologická. Opakované zvracení se objevilo poté, co matka v den rehospitalizace opět zavedla do stravy příkrm, který obsahoval bramboru.

Ve vstupní laboratoři bylo negativní CRP, prokalcitonin 0,40 µg/l, základní biochemismus v normě. Krevní obraz opět s leukocytózou (37 tis. x 10⁹/l), neutrofilii (81 %) a trombocytózou (1183 x 10⁹/l). Koagulační parametry v normě. Kultivace stolice byla opět negativní.

Vzhledem k celkově dobrému stavu, afebrilnímu průběhu a negativitě zánětlivých parametrů jsme chlapce antibiotiky nezajišťovali, byla zavedena podpůrná infuze krystaloidů, od 2. dne byl bez infúzní podpory.

V kontrolních odběrech došlo k normalizaci počtu leukocytů, trombocytóza byla stacionární, manuální diferenciál bez patologických forem.

Vzhledem k velmi suspektní reakci při zavádění příkrmů jsme ještě za hospitalizace provedli expoziční test s vařenou bramborou. Po 2 hodinách od požití 2 lžiček vařených brambor se objevilo zvracení většího množství žaludečního obsahu. Po šesti hodinách od expozice jsme zachytili v krevním obraze leukocytózu (25 tis. x 10⁹/l), neutrofilii (60 %) a trombocytózu. Chlapce jsme přechodně zajistili podpůrnou infuzí krystaloidů. Od dalšího dne již nezvracel.

K ověření tolerance dalších potravin byl ještě za hospitalizace doplněn expoziční test vařenou mrkví, kojenečným mlékem i mléčnou rýžovou kaší, vše s dobrou tolerancí.

Chlapce jsme propustili 9. den v celkově dobrém stavu do domácí péče. Vzhledem k pozitivnímu expozičnímu testu s bramborou jsme stav uzavřeli jako FPIES a doporučili striktní eliminační dietu s vyloučením brambor.

Další průběh

Kontrolní expoziční testy s vařenou bramborou jsme uskutečnili ve 2 letech a 3 letech věku chlapce, zatím vždy s pozitivním výsledkem. S výjimkou brambory bez problémů toleruje všechny ostatní potraviny.

Dosud poslední kontrola chlapce proběhla ve věku 3 let a 5 měsíců. Jeho nemocnost je nízká, psychomotorický vývoj pokračuje, váhově i růstově prospívá. Nadále dodržuje striktní eliminační dietu s vyloučením brambor ve stravě.

Patogeneze onemocnění a potraviny vyvolávající onemocnění

FPIES obvykle vzniká na podkladě přecitlivělosti na potraviny, která není zprostředkována IgE protilátkami (non IgE mediovaná přecitlivělost). V menším počtu případů mohou být současně detekovány specifické IgE protilátky proti příslušnému potravinovému alergenů a znamenají potom pozdější „vyhasnutí“ alergie.

K senzibilizaci dítěte potravinovým alergenem dochází po opakované konzumaci potravin. Velmi vzácně se popisuje rozvoj FPIES i při plném kojení. Potom může být množství vyvolávající potraviny velmi malé. V literatuře byl popsán případ 4měsíčního, plně kojeného dítěte, které si v rukách pohrávalo se sáčkem od

rýžových chlebů a po jeho žvýkání se rozvinulo zvracení a apatie.

Příčinou potravinou jsou nejčastěji bílkoviny kravského mléka, sóji, vajec, dále rýže, oves, červené i drůbeží maso, brambory, batáty, zelené fazolky, rajčata, dále také luštěniny, ryby a mořské plody. Tento syndrom byl popsán také v souvislosti s užitím probiotika *Saccharomyces boulardii*. Až v 80 % případů reagují pacienti na více než jednu potravinu, v 65 % případů byla diagnostikována přecitlivělost na kravské mléko nebo sóju.

Diagnostika FPIES

Diagnóza FPIES se opírá o pečlivé zhodnocení anamnestických dat a klinických příznaků, které po eliminaci příslušné potravin ustupují.

K typickým laboratorním nálezům při FPIES patří hypoalbuminemie, v krevním obraze leukocytóza s posunem doleva (u akutní fáze s maximem počtu neutrofilů za šest hodin od expozice), trombocytóza. U pacientů s chronicky probíhajícím onemocněním nalézáme eozinofilii. Přechodná methemoglobinemie je popisována u jedné třetiny pacientů.

Většina pacientů s FPIES má negativní kožní prick testy a nedetekovatelnou hladinu specifického IgE k příslušné potravíně (2).

Zlatým standardem diagnostiky je kontrolovaný eliminačně expoziční test s podezřelou potravínou. Expoziční test při podezření na FPIES vykazuje některá specifika, musí být proveden vždy za hospitalizace, se zajištěným žilním vstupem s možností rychlé rehydratace. Podrobný protokol k provedení expozičního testu při FPIES byl nedávno publikován (1).

Terapeutický přístup

U dítěte s již diagnostikovanou FPIES je zásadní eliminace příčinné potravin z jídelníčku.

V případě probíhající akutní ataky je nejdůležitější včasné zajištění žilního vstupu u pacienta, což může být vzhledem k později kolabovanému cévnímu řečišti při dehydrataci a hypotenzí problém. Samozřejmostí je léčba dehydratace a podpůrná infuze krystaloidů, dokud nedojde k zastavení zvracení a dokud je znemožněn perorální příjem. V iniciální fázi může být použit ondasetron k tlumení zvracení (3). Celkové podání kortikosteroidů lze využít v případě rozvoje závažnějšího stupně dehydratace s hypotenzí a tachykardií.

Závěr

S kojenci a batolaty, kteří jsou hospitalizováni s příznaky akutní gastroenteritidy, jako je zvracení, průjemovitá stolice a dehydratace, se setkáváme na dětských odděleních denně. Ne vždy se ale jedná o onemocnění infekční etiologie. Při nekomplikovaném průběhu se etiologie enterokolitidy obvykle nezjišťuje.

LITERATURA

1. Bělohávková S, Kopelentová E, Šetinová I, Liška M, Fuchs M, Doporučené postupy pro provádění expozičních testů s potravinami, Tígis 2018, Alergie Supplementum 1/2018
2. Fuchs M et al. Potravinová alergie a intolerance, Praha Mla-

Diagnóza FPIES může být proto stanovena až retrospektivně při několikaté hospitalizaci pacienta pro obdobné obtíže pomocí podrobného rozboru anamnézy a aktivním hledáním vyvolávající potraviny. K ověření diagnózy potom slouží kontrolovaný expoziční test, jehož provedení je možné v klinicky jasných případech odložit do 12–18 měsíců věku. Na druhou

stranu by měl být expoziční test proveden ve všech případech, kdy není diagnóza jistá, například u dětí s rozsáhlými eliminačními dietami a trvajícím neprospíváním. U těchto dětí je současně nezbytné vyloučit jiné gastrointestinální onemocnění, imunodeficit nebo metabolické onemocnění ve spolupráci s dalšími specialisty.

dá fronta 2016, s.163

3. Nowak-Węgrzyn A, Chehade M, Groetch ME, et al. International consensus guidelines for the diagnosis and management of food protein-induced enterocolitis syn-

drome: Executive summary-Workgroup Report of the Adverse Reactions to Foods Committee, American Academy of Allergy, Asthma & Immunology. J Allergy Clin Immunol 2017; 139:1111.